

УДК 373.5.016:57

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ КОМІКСІВ

Євген ДАНИЛЕНКО, аспірант Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова

Анотація. Представлено аналіз використання коміксів як дидактичного засобу навчання. Наведено дані експериментів у американських та японських школах. Обговорюється необхідність введення в педагогічних ВНЗ спецкурсу «Технологія створення дидактичних коміксів».

Ключові слова: комікс, освіта, учні, студенти.

Евгений Даниленко

Зарубежный опыт использования дидактических комиксов

Аннотация. Представлен анализ использования комиксов как дидактического средства обучения. Приводятся данные экспериментов в американских и японских школах. Обсуждается необходимость введения в педагогических вузах спецкурса «Технология создания дидактических комиксов».

Ключевые слова: комикс, образование, школьники, студенты.

Yevhen Danylenko

Foreign experience using of didactical commixes

Summary. The article presents and analysis of the use of comix as didactic aid. It contains data from experiments made in US and Japanese schools. Advisability is discussed of introducing special courses «Technology for creating didactic comix» in teachers training colleges.

Keywords: commix, education, schoolchild, students.

У методичній підготовці майбутнього вчителя в сучасних умовах важливо враховувати нові педагогічні тенденції, що сформувалися в загальноосвітній школі. Йдеться насамперед про посилення особистісної орієнтації змісту й технологій навчання, — індивідуалізацію освітніх технологій. Сучасне суспільство вимагає від учителів не тільки передачі знань, а й розвитку особистісних якостей школярів.

Біологічні процеси й об'єкти часто характеризуються складністю. Діти з образним мисленням важко засвоюють абстрактні узагальнення, без наочної опори вони неспроможні зрозуміти процес, вивчити явище чи об'єкт. Розвиток формального мислення таких дітей відбувається через образи.

Вивчення в школі предмета «Біологія» на вербальному рівні не створює правильних уявлень щодо біологічних явищ та об'єктів. Одним з головних завдань учителя біології є розумне використання в навчальному процесі наочних засобів навчання. Роль таких засобів зростає в наш час у зв'язку зі збільшенням кількості візуалів — школярів, для яких бачити важливіше, ніж читати чи слухати.

Активне впровадження в навчальний процес комп'ютерних технологій, телевізійних програм, відеокліпів та звичка сприймати інформацію у вигляді коротких яскравих образів призвели до перепрограмування багатьох людей на візуалів. У зв'язку з цим актуальним є пошук нових засобів зорового унаочнення. Адже відомо, що А. Я. Коменський назвав «золотим правилом дидактики» залучення до навчання всіх органів чуття.

На думку багатьох авторів, для індивідуалізації навчального процесу доцільним є використання методу демонстрацій, у якому поєднуються аудіальні, візуальні та кінестетичні джерела інформації [1, 2, 4]. На сучасному етапі в дидактиці використовуються такі методи зорового унаочнення, як мульт- й відеофільми, таблиці, малюнки, слайди, комп'ютерні та мультимедійні програми. Разом з

тим аналіз науково-методичних джерел з методики біології засвідчує, що такий важливий засіб зорового унаочнення як комікс недостатньо використовується під час вивчення біології.

Водночас комікс є не лише своєрідною ілюстрацією у навчанні біології, а й важливим засобом впливу на різноманітні сигнальні системи учнів. Отже, можна говорити про комікс як специфічний засіб навчання, що стимулює пізнавальну активність учнів. Проте умови ефективного використання коміксів як навчального засобу у вітчизняній педагогіці, в тому числі методиці навчання біології, ще не досліджено. У статті наводиться аналіз зарубіжної літератури щодо використання дидактичних коміксів.

Сучасна культура рухається, на думку І. Арзамасцевої [1, 134], від вербальної до екранної, і не тільки дитина, а й дорослі відчувають себе телеглядачами і шукають у реальному житті те, що нагадує події на телеекрані. Кадри коміксу — це, по суті, кадри фільму, який зупинився. Людина сьогодні прагне не читати й слухати, а дивитися й вдивлятися. Навіть у школі тексти віддають свої позиції зображенню. Девіз авторів західних підручників нового покоління: «Не читати, а дивитися!» Нам потрібно активно вводити в сферу освіти зображення, особливо для дітей молодшого шкільного і молодшого підліткового віку.

В. Гуржалов вважає, що комікс допомагає навчити дітей тлумачити слово, процес, зображення. Цей автор підкреслює, що найвищої герменевтики* буде досягнуто завдяки коміксам. Більшість російських педагогів вважають, що комікси — це одна з форм передачі інформації, яка полегшує її засвоєння. На погляд В. Гуржалова, суть навчання — це вміння знайти та виділити головне [1, 141]. Розглядаючи і малюючи комікси на різні теми в

*Герменевтика (грец. *hermeneutike*, від *hermeneu* — пояснюю) — теорія тлумачення рукописних і друкованих текстів, насамперед давніх. Нині ширше вживають поняття **інтерпретація**.

рамках будь-якого навчального предмета шкільної програми, дитина це вміння шліфує — навчається бачити суть проблеми. Набути ці вміння в процесі словесно-логічного навчання достатньо складно. Таким чином, комікс не тільки полегшує й інтенсифікує процес навчання, а й робить його більш результативним. Дитина, яка знає, що таке комікс, яка вміє його читати і малювати, не «зазубрює», а прагне зрозуміти суть проблеми, не страждає, а мислить, не механічно засвоює матеріал, а навчається самостійно здобувати знання. Е. Waitkamp вважає, що зорові образи в сукупності з текстом та числами створюють кооперативний ефект семантичного та естетичного сприймання [2, 1915].

Знакова система коміксу не тільки створила власну систему окремих знаків, а його знакового героя. У дидактичних коміксах часто застосовується цей прийом. Героєм дидактичних коміксів дуже часто є вчений з густим волоссям і вусами, в якому можна впізнати риси А. Ейнштейна [2, 1921]. Як правило, будь-який реципієнт коміксу легко відтворює цей знак, як і інші образи коміксової сфери.

На думку автора, комікси мають зробити вивчення тієї чи іншої науки більш різноманітним і більш цікавим як у класній кімнаті, так і в інститутській аудиторії [2, 1923].

S. Hughes пише, що уроки та лекції, що їх проведено з використанням коміксів, є більш результативними. До того ж молодші підлітки схильні зберігати комікси і після уроку. Автор наголошує, що в наш час зв'язок між наукою й освітою також ефективно здійснюють комікси [3, 93].

У структурі коміксу наявний діалоговий засіб спілкування героїв, тобто мова, а малюнок інформація до головного мозку потрапляє за допомогою зору. Таким чином, комікс об'єднує вербальне та візуальне сприйняття. Як вважає В. В. Кудрявцев, комікс є яскравим видом комунікації, який увібрав у себе як вербальний, так і невербальний пласти інтелектуальної діяльності [4, 47].

Комікс спрощує й прискорює процес пізнання і дає змогу відбити максимальну кількість інформації в наочному, візуальному образі, розставити необхідні акценти в акті сприйняття образу, події, явища і сфокусувати увагу дитини на головному. Інформація, яку отримує школяр за допомогою коміксу, емоційно забарвлена, зачіпає почуття, і тому краще засвоюється. Візуальну інформацію діти засвоюють краще, ніж дорослі, тому комікс школярі й студенти сприймають природно, готувати їх до цього не потрібно.

У Японії у школі обов'язковим є навчання дітей малювання коміксів. Дитина, яка малює комікси, повинна виділити вузлові точки схем, образів, подій, явищ, а це означає, що вона розвиває можливість своєї психіки: процеси аналізу та узагальнення.

Джеймс Какаліос вважає, що приклади у вигляді коміксів поліпшують засвоєння матеріалу з природничих дисциплін учнями шкіл і студентами університетів. На його думку, в такий спосіб здійснюватиметься навчання в майбутньому. Професор

підкреслює, що за допомогою супергероїв можна викладати будь-яку дисципліну: математику, біологію, хімію [5, 31].

Деякі вчені провели експерименти щодо використання коміксів на уроках на основі навчальних програм [5, 6]. Учителі, які були задіяні в експерименті, зазначили: на 74 % комікс підвищує мотивацію учнів, а на 79 % — збільшує індивідуальну участь дітей у навчанні.

Мак-Клауд назвав цей ефект «фантастичною могутністю мотивації коміксів». Він стверджує, що існує пропорційна залежність між візуальною якістю коміксів та ефективністю навчання [6, 153].

На думку Мак-Клауда, кіно та анімація розгортають візуальні образи зі швидкістю, що залежить від технічних засобів. Лектор в аудиторії сам визначає швидкість подання матеріалу, в той самий час комікс демонструє візуальну сталість, і реципієнт сам визначає швидкість перегляду матеріалу [6, 60].

Джей Хослер зазначає, що комікси можуть розвинути здатність малювати, вміння користуватися комп'ютером, дослідницькі навички, а вчителі можуть за допомогою коміксів вводити елементи етнокультури [7, 17].

Головна причина популярності коміксу полягає в тому, що він спрощує й прискорює процес пізнання [7, 21]. Людина пізнає дійсність шляхом актуалізації деяких схем сприйняття та уявлень (перцептивних схем), а автор здатний визначити вузлові моменти цих схем сприйняття та зафіксувати їх у коміксі. А якщо автором коміксу є сам школяр, то він шліфуватиме можливості своєї психіки: процеси уявлення, аналізу та узагальнення, що й використовують в японських школах.

Релігійні засоби масової інформації активно використовують комікс для ознайомлення школярів з християнськими сюжетами. Цитуємо С. Максимова [1, 179]: «...Якщо російська освіта, краща в світі, застосує ще й дидактичні комікси, не тільки формулюватиме поняття, а й навчить дітей читувати їх з графіки коміксу, тобто забезпечить шлях від візуального ряду до понятійного, — це буде прорив, що обіцяє величезні перспективи в освіті». Ще одна думка цього автора: «Ми маємо справу з принципово новим ефективним засобом організації навчальної діяльності, який з маніакальною наполегливістю недооцінюємо та ігноруємо». Основа навчання — це вміння знайти, вхопити, виділити головне. Розглядаючи й малюючи комікси на різні теми в рамках будь-якого предмета шкільної програми, учень привчається бачити суть проблеми.

М. Г. Заславський наголошує, що «комікси — це унікальні дидактичні інструменти. Скепсис щодо розважального напряму коміксу примушує забути про головне: саме комікс забезпечує чергування текстової та візуальної інформації з метою полегшити її засвоєння». Автор стверджує, що створення масового вітчизняного коміксу — справа майбутнього, але в тому, що він рано чи пізно з'явиться, сумнівів

немає. Перспективи використання коміксу в галузі освіти автор вважає безмежними [1, 153].

О. Дворянкін упевнений, що малюючи комікси, школяр відчуває себе творцем власного великого світу. Комікси природно засвоюються у віці 5–14 років, потім дитина віддаляється від усього дитячого, і новий спалах цікавості до коміксів виникає в 17–18 років, тобто під час студентського навчання [1, 156].

Не треба забувати, що комікс — це лише форма, яка може наповнюватися будь-яким змістом,

тому комікс може стати і вихователем любові до етнічних коренів кожного народу.

І. Арзамасцева вважає, що сучасна освіта має навчити дитину сприйняття різних художніх текстів, це дасть змогу в подальшому дорослому житті захиститися від маніпулювання нашою свідомістю [1, 135].

Аналіз зарубіжних джерел свідчить про необхідність розгляду такої іноваційної технології, як використання освітніх коміксів і, можливо, введення відповідних спецкурсів під час підготовки педагогічних кадрів.

Комікс Л. Гоника дає змогу ознайомити школярів з аномаліями статевих хромосом.

Чоловіки — носії аномального набору статевих хромосом ХУУ 20 разів частіше потрапляють у в'язницю. Близько 5% всіх ув'язнених мають У-хромосому.

Більшість чоловіків, носіїв хромосомного набору ХУУ (95%) не перебувають у в'язниці тому вважати каріотип ХУУ кримінальним некоректно.

Нижче наводимо фрагмент коміксу «Епізод із життя Ч. Дарвіна», що пояснює один з аспектів поняття *природний добір*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матеріали о комиксах: Нар. образование. — № 9. — 2002. — С.132. — С. 157.
 2. Weitkamp E. and Burnet F. The chemedian brings laughter to the chemistry classroom // Internat. journal of Science Education 29. — 2007. — P. 1911–1929.
 3. Hughes S. Comic Book Science in the classroom. — 2005. — 123 p.

4. Кудрявцев В. Нужен ли комикс ребенку в школе // PR в образовании. — № 1. — 2003. — С. 47.
 5. Kakalios J. The physics of Superheroes. — N.-Y.: Cotham Books, 2005. — 78 p.
 6. McCloud S. Understanding Comics: the Invisible Art. — N.-Y.: Harper Colins, 1994. — 171 p.
 7. Hosler J. Sandwalk adventures. — Ecin: Active Synopse, 2002. — 156 p.